

Over eenige oude Nederlandsche vloeken, eeden en uitroepingen

J.F. Willems

bron

J.F. Willems, *Over eenige oude Nederlandsche vloeken, eeden en uitroepingen*. Snoeck-Ducaju en zoon, Gent 1834

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/will028over01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

[Over eenige oude Nederlandsche vloeken, eeden en uitroepingen]

Het is zeer natuerlyk dat de mensch, wanneer hy iets wil bevestigen, zich op de getuigenis van anderen beroepe. Ontbreekt het hem echter aen persoonlyke of voorwerpelyke middelen ter verzekering, dan is hy gewoon zynen toevlucht te nemen tot geestelyke of denkbeeldige zaken, en dan zweert hy by zyn *trouw*, zyn *eer*, zyn *ziel*, zyn *zaligheid*, by *god*, of wat des meer zy. In rechtsgedingen, en vooral ten aenzien van criminele feitelykheden, plach men van ouds in ons land, en in veel andere landen, beide deze wyzen van getuigenstellingen voor goed en geldig aen te nemen, met dit onderscheid nogthans dat men, in sommige gevallen, zich met het tweede middel alleen niet vergenoegde, maer ook nog voorschreef, dat de gedane eedsaflegging door een zeker getal van personen moest worden bevestigd; en deze zwoeren dan het in gemoede daervoor te houden, dat de eed ter goeder trouw was uitgebracht, of (zoo men in Vlaenderen zegt) *ontloken*.

Slechts vrye ingezetenen konden toegelaten worden om tot waer-*borg* voor een ander in te staen, het zy als getuigen, het zy als verantwoorders, het zy als eedsbevestigers; en zie daer waerom men de zulken *Borgers* noemde⁽¹⁾. Onvrye

(1) In een meer algemeenen zin kan men zeggen dat het woord *Borgers* diegenen aanduidde, welke voor de handhaving van regering en wetten als *borg* instonden. Als zoodanig werden zy dikwyls voor de schulden hunner gemeente by den vreemde aengesproken en in hechtenis genomen.

personen, en die ter kwader naem stonden, waren verplicht hunne zaak door de Ordalia te zuiveren.

Maer, gelyk de eedsbevestigingen in rechte iets plechtigs en ontzagverwekkends opleveren, en als zoodanig bestemd zyn om op de gemoederen der christelykdenkende gemeente eene heilzame uitwerking te doen⁽¹⁾, zoo is het even onbetwistbaer, dat het misbruiken van gods heiligen naem, dat het zweeren op al wat ons ten hoogste eerbiedwaardig behoorde te zyn, in de gewoone gesprekken der samenleving door niemand kan worden gerechtvaardigd. Wy zeggen dan met den vlaemschen dichter *Willem Van Der Elst* (*Gheestelyke dichten*, Antwerpen, 1622):

T' is sonde en groote schand, 't zyn leelyke manieren.
 Men siet soo menigh mens in 't sweeren al soo licht
 Al oft het niet en waer een sake van gewicht.
 Het werdt toch heel gemeyn, oock om de minste reden
 Te doen wel grooten eedt: Men acht het overtreden
 Van dese wet niet veel: want soo het woort is uyt,
 Den eedt stracks volghter naer tot een volmaect besluit.
 Siet eens den koopman aen, hoe dat hy sweert by hoopen,
 Om sijn gepresen waer wat dierder te verkoopen,
 Sijn eerst, syn leste woort dat is: *Soo waer als Godt!*
 Waermede hy sijn doen en seggen sluyt in 't slot.
 Of: *'t is soo op myn siel! den duyvel moet my halen*
Als dit of dat niet waer! enz.

Menschen, die waardigheid en eer in hunnen handel betrachten, zal men zelden met dit kwaed behebt zien, al zyn dan ook vorsten dezer onkiesheid schuldig bevonden. Men kent het *Ventre saint gris!* van den zoogenaemden besten aller koningen, Henri IV. Ja, meest al de Bourbons welke op den troon van Frankryk gezeten hebben, schoon anders

(1) Als hulpmiddelen van justitie worden zy door het heilig schrift toe - gelaten: *Jurabis in veritate et in judicio et in justitia*, Jerem. 4.

den titel van *allerchristelykste* koningen en van *oudste zonen der kerk* dragende, waren algemeen bekende vloekers. By BRANTOME leest men in een *Quatrain*:

Quand <i>la pasque</i> - <i>dieu!</i> décéda, -	Louis XI.
<i>Par le jour</i> - <i>dieu!</i> lui succéda, -	Charles VIII.
<i>Le diable m'emporte!</i> s'en tint près, -	Louis XII.
<i>Foy de gentilhomme!</i> vint après. -	François I.

Men zegt dat Bonaparte wel eens vloekte, en ik zou er niet durven voor instaan of Louis-Philippe, wiens godsdienstigheid zeker nog niet zeer luisterlyk uitgeschenen heeft, soms niet de een of andere *gros juron* tegen de Republiekeinen hebbe laten hooren.

Wat er van zy, ik stel my niet voor eene verhandeling over de onzedelykheid van het vloeken en zweeren, aen den lezer op te dissen. Myne bedoeling is slechts om na te gaen wat er, in het gebied der Geschiedenis en der Etymologie, wegens eenige schier onverstaenbaer geworden uitroepingen van dien aerd, mag worden opgemerkt. Daer het my onbekend is, of dit punt ooit ter opzettelyke beschouwing van een' taelgeleerden hebbe gestaen, zoo durve ik het trouwens niet wagen met iets meer dan met eene enkele proefneming op te treden; en mocht ik soms daerin nog genoodzaekt zyn gewaegde stellingen voor te brengen, ik neem ze geheel voor myn rekening, dat is te zeggen, ik maek staet op genadige verschooning!

De Deenen, de Engelschen en de Nederlanders zyn ontegenzeggelyk de grootste vloekers van geheel de oud-duitsche natie. De reden daarvan is niet verre te zoeken. Schippers vloeken meer dan andere lieden, ja meer dan voermans en soldaten. De drie volken, kustbewooners van de noordzee, waren van de vroegste tyden af deelgenoten in roovery te water, en zelfs in de strooptochten der Noordmannen, wier afstammelingen in Frankryk nog heden zoo befaemd zyn door het spreekwoord: *Il jure comme un normand*.

Men zou my, wel is waer, kunnen tegenwerpen dat de Belgen, als minder zeevarend dan de Hollanders, zich den blaem van deze benaming minder zouden moeten aantrekken; doch ik wil dat punt liefst onbeslist laten. Wie weet, of een onderzoek daeromtrent ons, Brabanders en Vlamingen, wel in het voordeeligste licht zou plaetsen? vooral, wanneer men bezeft dat *al* de hollandsche vloeken in het zuidelyk deel der Nederlanden gangbaer zyn, terwyl wy nog bovendien een aental fransche *sacres* tydens het huisvesten der soldaten van Louis XIV, van Louis XV en van Bonaparte, hebben afgeleerd, die voorzeker in den mond onzer boeren niet al te nationael klinken!

De vloekers der drie opgenoemde volken komen ook daerin overeen, dat zy gewoon zyn zichzelve te *verdoemen*, of, beter gezeid, dat zy *god* aenroepen om *verdoemd* te wezen. Ik behoef my niet nader uit te drukken om het vloekwoord te doen kennen, hetwelk ik hier beöoge. Ook de geschiedenis levert voorbeelden op, waardoor kan aengetoond worden dat de Scandinaven, en hunne aenverwanten de Anglen, op gelyke wyze, en veelal met de zelfde bewoordingen, zwoeren, als de Nederlanders. Toen Karel de eenvoudige, koning van Frankryk, tegen het dikwyls herhaelde inrukken der Noordmannen, met al zyne krygsmacht het niet meer houden kon, sloot hy met de zelve eene overeenkomst, waerby hun eene provincie van het fransche ryk werd afgestaen, en gaf hy zyne dochter aen hun opperhoofd Rolf, bygenaemd *de gaender* (*gaungu Rolfur*, anders ook wel Rollo geheeten); op voorwaerde echter, dat deze het christengeloof aennemen, en als hertog van Normandie houw en trouw zweeren zoude in handen van zynen leenheer. Een overoud gebruik wilde dat men by de plechtigheid 's konings voeten kuste, doch hier toe was Rolf niet te bewegen. ‘*Neen, by god! dat doe ik niet!*’ zeide hy, volgens een gelykstydingen schryver. Men vond zich genoodzackt de ceremonie door een' anderen Noordman, als gevol-

magtigden van Rolf, te laten verrichten, maer die niet veel beleefder te werk ging; want, hy lichtte 's konings voeten zoodanig in de hoogte, dat Zyne Majesteit om zoo te zeggen op zyn hoofd stond, tot groot vermaek der scandinavische krygslieden, die in een luid gelach uitborsten. Dit was waerlyk voor de fransche barons geen *spectacle édifiant!* Zy trokken er zure gezichten op; doch, gelyk de franschen onbekwaem zyn om lang zuer te zien, zoo deed er weldra zich een gelegenheid voor hen op, om ook te lachen, namelyk, toen zy hoorden dat geheel het leger der Noordmannen, by het huldezweeren aen den koning, de woorden *bi god, bigod*, herhaelde: ‘*Que signifient tous ces bi god? ah, messieurs les Normands, vous êtes donc des Bigots!*’ en zy waren blyde een *sobriquet* gevonden te hebben, waerdoor zy den smaed, hunnen koning aengedaen, eenigermate vermochten te wreken⁽¹⁾. Sedert dien tyd noemen de franschen al de de zulken, welke onder schyn van godsdienstigheid den naem Gods misbruiken, *des bigots*. Intusschen hebben zy nogthans zelve het woord *god* (schoon in de uitspraek gewyzigd) by het zweeren aengenomen, zeggende *jarnigoy, vertugoy, sangoy, morgoy*, als varianten van *Je-renie-dieu, vertudieu, sang-dieu, mort-dieu*⁽²⁾. Ik weet echter niet of zy

- (1) Carolus stultus dedit Normanniam Rolloni cum filia Gisla. Hic non est dignatus pedem Caroli osculari; cumque comites illum admonerent, pedem Regis acceptatione tanti beneficii oscularetur, linguâ anglicâ respondit *Ne by god*, quod interpretatur *non per deum*..... Normanni, gallicé loqui nescientes, idiomate propriâ praestiterunt juramentum, dicentes *bi got*. Hoc audientes franci deridebant eos, dicentes: quid sibi vult istud *Bi got?* hinc est quod Normanni *bigot* solent appellari. DUCANGE, Glossar. verbo *Bigothi, Menage, Dictionnaire étymol.* I. p. 194. De heer DEPPING spreekt in zyne *Histoire des expéditions maritimes des normands*, II. p. 108 van Rolfs weigering, doch niet van zyn *Ne by god*.
- (2) *Noei Borguignon* [de M. Dela Monnoye] Glossaire, p. 265. Elk weet dat wy dat *jarni* ook van de franschen hebben, zoowel als *mordienne*, verbasterd uit *mort-dieu*, en zoo veel andere!

het ook voor andere eeden gebruiken, waer *dieu* in gehoord wordt; maer zeker is het, dat er geene natie meer by *god* vloekt dan de fransche. Men vindt by DUCANGE en CARPENTIER opgeteekend⁽¹⁾ dat de Franken en hunne opvolgers (daer wy Belgen *gedeeltelyk* toe behooren) gewoon waren te zweeren *per caput dei* (later *cap de di*, nu *cadedi*), *per dentes dei*, *per guttur dei*, *per capillum dei*, *per splendorem dei*, *par la char dieu* (la chaire de dieu), *par le corps dieu*, *par la couronne dieu*, *par la coiffe dieu*, *par la figure dieu*, *par le poitron* (poitrine) *dieu sanglant*, *par la forcelle dieu*, *plagues de dieu*, *par le faire dieu*, enz. Men zou de lyst ten minste op een honderdtal brengen kunnen.

Het verdient opmerking, dat men de eedelyke uitroeping *by god* zeer veel by de Brabanders en slechts weinig by de Vlamingen bezigt. Hertog Jan I, kort voor den slag van Woeringen, ten jare 1288, zyne vluchtende vyanden narennende, drong *alleen*

..... dore dat wout
 Ende riep ane menich fout
 Sinen vianden: 'keert u!
 Want u mach gevallen nu
 Beide ghelucke ende eere;
 Want, *bi gode*, onsen heere,
 Ic ben die hertoge selve.

Zoo leest men in JAN VAN HEELU'S Gedicht op dien slag, door my ter uitgave voorbereid, v.^s 3561-3567. En een weinig verder v.^s 5903:

Deus! hoe mochten si dus vallen
 Die vroemste ridder van hen allen
 Die ute Limborch waren geboren!

Waerschyndlyk zal dit *deus* nog zyn bewaerd gebleven in

(1) *Glossarium latinitatis medii aevi*, verbo *Juramentum*.

de uitroeping *djus* of *djeus!* en in die van *merdjus!* (verbasterd uit *mere de dieu*, of *mort-dieu*), schoon dit woord ook naer den naem *Jesus* verwyze. Elders heet het (V.^s 6129):

Nomine god! my wondert seere
Wat ons van Valkenborch die heere
Metten stride hier heeft gheweten,

Doch ik denk dat men *domine god!* moete lezen. Indien ik meer citaten uit oude nederlandsche gedichten wilde bybrengen, het zou my aen voorbeelden als dezen niet ontbreken; doch ik behoef daarmede niet op te treden, dan voor zooverre zy licht verspreiden kunnen over de beteekenis van onverstaenbaer geworden vloeken, of voor zooverre zy naer een' historischen oorsprong derzelven kunnen opleiden. En dit laetste, vooral, kan by een kort overzicht, als dit, belangstelling wekken.

Om dan op myn eerst uitgebracht argument weêr te komen, valt er te bemerken dat, gelyk wy reeds *by god* onder de Noordmannen gebruikt vonden, zoo ook het meestendeel onzer andere eedsbevestigingen in oud- Scandinavie te huis hoorden, gelyk straks nader zal worden bewezen. Voeg hier by, dat vele van onze oude vlaemsche liederen in Zweden, Noorwegen en Denemarken nog heden gezongen worden⁽¹⁾ en dat men er ook vlaemsche spreekwoorden terug vindt⁽²⁾ en gy zult my moeten toegeven, dat het door my behandelde onderwerp niet zonder aengelegenheid voor de Belgen is.

In de *Jurata judiciaria* van het Noorden herkent men de meesten onzer eedelyke bewoordingen. Dit leer ik uyt *JACOB GRIMM'S Deutsche rechtsalterthümer*, hoewel deze verdienstelyke schryver geene duitsche of nederlandsche vloeken in zyn werk hebbe aengevoerd, en hy zich enkel vergenoegd

- (1) Dit zal eerlang door een werk van my, het welk te Aken onder de pers gaet, nader toegelicht worden.
- (2) DES ROCHES, *Histoire ancienne des Pays-Bas*, in-4.º p. 50, 51.

met te zeggen: 'Eine umständliche untersuchung der verwünschungen, flüche und betheuerungen unserer sprache würde manches licht auf die geschichte des eides werfen, kann aber hier nicht angestellt werden.' De oudste eed der Scandinaven, volgens het *Landnâmasaga* was: '*hialpi mer svâ Freyr ok Niördr ok hinn almâtki As!*' dat is: 'Zoo helpe my Freyr, en Niord, en de *almachtige* God (Odin of Thor)!' Een Deen, in de *Historia S. Cuthberti*, zweert *per deos meos potentes Thor et Othin!* Wie denkt hierby niet aen het *Zoo helpe my god almighty!* onzer dagen? Men ziet, zelfs het *Deus potens* is er in bewaerd gebleven, gelyk ook in eene andere oude uitroeping *Ryk god!* die ons den sleutel van het woord *Rachinburgü* (*machtige borgers*, vermogende ingezetenen,) als aen de hand geeft. In lateren tyd versmolt de eed *Zoo help mi god* tot *Semmi god*⁽¹⁾, of *Semmeni god*, wanneer hy namelyk in de dagelyksche gesprekken tot een vloek werd; en ziedaer de vermoedelyke oorsprong van het door de geheele duitsche natie gebruikelyke *Semmeni!* of *jemeni!* schoon *GRIMM* dit laetste van het slavoonsche *jojmene* (wee my!) wil afgeleid hebben⁽²⁾, en men misschien aen eene verkorting van *Jes' M'rie* zou kunnen denken.

Het moet geen verwondering baren eene zoo groote inkrimping van sylaben, ja woordverwringing, te zien plaets grypen. De reden daarvan is natuerlyk. *Of* de vloeker is te driftig om al de letters uit te spreken, *of* hy durft niet recht uit vloeken, uit vrees van zich te bezondigen. In het laetste geval verbloemt of masqueert hy de woorden; en het zoo even aengeroerde *Jemeni* wordt, nog eens omgezet, *Zemers*. Jerolimo, in *BREDERO'S spaenschen Brabander* zegt:

Zemers! 't ghemeyne volck is hier wel rouw en viel!

By god wordt dan *by gort* of *by gut!* *BREDERO'S Griane*:

Zyt gy, by gord, een reedlijck kerel!

(1) Zie voorbeelden by *Huydecoper*, op *Melis stoke*, 2.^e deel bl. 470.

(2) *Deutsche Grammatik*, III. s 297.

Wel heilige week wordt wel eleweke! en zalige week vervormt zich tot saleweken!
In OGIERS *gramschap* bl. 267:

*Kijck, kijck den ommeganck van Aelst,
Het peerd met de blau sarsie, saleweken!*

En gelyk men veel *by sint jan* zwoer, zoo verdonkerde men den naem, en men zei: *by gans bloed, by gans wonden, by gans lyden, en by gans vier* in stede van *by st. jans bloed* enz.⁽¹⁾; *Sacrament* verbasterde tot *seldrement* of *sapperment*, en de fransche vloeken, eindelyk, kregen een vlaemsch aanzien; als by voorbeeld in het *Tydverdryf* van doctor VAN DALE, te Ipren, N° 22 bl. 7:

*'K zou die beest om my te wreken
Hals, of arm, of beenen breken;
'K zou hem... 'k zou hem.. suykertjuys!
Laten staen, en 'k ging naer huys.*

Keeren wy naer het Noorden terug. Niet alleen zwoer men aldaer by heidensche godheden, maer ook op aen de zelve toegewyde dingen, als onder andere by *heilige steenen*. ‘*Eida vinna at enam hvîta HELGA STEINI*⁽²⁾’ Dit herinnert my dat ik in de omstreken van Antwerpen menigmael de uitroeping hoorde van: ‘*by gods heilige steenen! en by de godsige steenen!* Volgens GRIMM zou men almede by den *steen* *hamer* van Thor gezeerd hebben; en wellicht kan hier van daen komen hetgene ik in eene klucht van omtrent het jaer 1400, getiteld *Plaeyerwater*, afschriftelyk onder my berustende, aentreffe:

- (1) Vergelyk *Bilderdyks* Aenteekeningen op *Huygens gedichten* deel VI. bl. 200 en 222. Ik weet niet of men *by gans velten* wel voor s' heiligen *vellekleed* houden mag. Anders is *Velten* de verkorte naem van *Valentyn*. Wegens het *St. Jansvuer* zie WESTENDORP, *Over het gebruik der Noordsche Mythologie* bl. 277.
- (2) *Edda Saemond*. p 237 Vergel. WESTENDORP, l. e. bl. 164.

By Vids morkelhamer!
Ey, valcs pape, hier sal u af comen dat mestesaus!

Immers, dit laet zich begrypen, mids men aenneme, dat hier door *wodins breekhamer* zy te verstaen gegeven⁽¹⁾, of, met andere woorden, de *donderkeil*; want Wodin en Thor (de dondergod) werden wel eens met elkander verwisseld, inzonderheid toen de godenleer van het noorden in vergetenheid geraekte. Bekend is het, zoo ik meen, dat de laetstgenoemde, in het verzakingsformulier van het jaer 743 *Thunaer*, of de donderaer, genaemd werd, en dat wy van hem den *donderdag* hebben⁽²⁾. Wanneer nu, in christelyke tyden, *Thor* en *Wodin*, of *Odin*, duivels geworden waren, verwenschte men iemand met te zeggen: '*farthu til Odins!*' d.i. loop naer Odin! loop naer Thor! en dus 't zelfde als ons *loop naer den donder!* Zyn hier ook niet mede verwant *wel verdonderd!* *wel donders!* *wel bliksems?* My dunkt, de afstamming is niet te miskennen. En dit zal men evenzeer van eene andere oude vervloeking: '*Godsat* (Gods haet) *hebbe di!*' in de Antwerpsche keure van het jaer 1292 voorkomende⁽³⁾, zeggen mogen; daer men niet wel onderstellen kan, dat het denkbeeld van eenen *hatenden god* onder christenen zy opgerezen.

Ik heb reeds elders⁽⁴⁾ met een enkel woord gewaegd van *By lo!* en dit gezegde afgeleid van *Lo*, *lode* (vlam), waervan het werkwoord *lo-en* of *loejen* (gloeien), en het frequentatief *loderen*, is. TUINMAN dacht hierby aen eenen eed by sint Eligius (sint *Loy*)⁽⁵⁾, terwyl HOFFMANN VON FALLERSLEBEN in zyn Glossarium achter de *Horae Belgicae* er van zegt:

- (1) *Wodins* verkort zich tot *Woids*, en hieruit kan *Vids* ontstaen zyn. *Morkelen* is *quassare*. Zie het *Glossarium* van SCHERTZIUS OBERLIN, bl. 1068.
- (2) J.F. WILLEMS, *Verhandeling over de nederd. tael en dichtkunde*. I. deel, bl. 90 en 108.
- (3) Zie myne *Mengelingen* bl. 439.
- (4) *Messenger des Sciences* Ier vol. de la seconde série, p. 195.
- (5) *Oorsprong der nederd. spreekwoorden*, I deel. bl. 337.

‘Bylo, ach! wol besser *belo*, waarschijnlijk aus den atlen interjec. *wê* und *lâ* (noch im Engl. *la, lo*), Althd. *wela*, Ags. *vala*; interjection des staunens und schmerzens,’ en hy beroept zich op GRIMM'S *Deutsche Grammatik* III, 288-292. Doch deze schryvers wisten niet dat in onze oudste gedichten doorgaens *bi lode*, en niet *bilo*, staet. Ik zou honderd voorbeelden kunnen aenvoeren. Een enkel zal volstaen. In het gedicht *Eene aensprake ende wedertale van minnen*⁽¹⁾ luidt het antwoord op het eerste couplet aldus:

*Bi lode, jonchere, het mach gheschien;
Na mi en dorfdi nemmermeer sien.*

Van *Lode*, vlam, vuer, komt het verbale *gloed* (verkort uit *geloded*) midsgaders *lodder* (nog in het scheldwoord *gy loeder!*) en *loddege* (*meretrix*); waeruit volgt, dat *lodderlyk meisjes* geenzins een compliment zyn kan. Men leest in het achtentwintigste kapittel der *Excellente Cronike van Vlaenderen* gedrukt te Antwerpen in het jaer 1531: ‘Doen sprac vrouwe Margriete... ghy sijt onhedele van huwes vaders weghe, ende sijt een bastaert. Doen seyde Boudin, god moets iammeren dat ic dan een *loddeghe* hebbe tot eender moedere. Ende vrouwe Margriete verantwoorde, ach lacen gode van hemelrijcke ende hu ende my machs wel iammeren, dat ghi hadt eenen *lodder* pape tot eenen vadere.’

Doch hoe nu dit *Lode* tot de godenleer van het Noorden terug gebracht? De gemalin van *Odin* droeg, behalve den naem van *Frigga*, ook nog dien van *Lodine*, was de dochter van *FIORGune* en had het gebied over de groeikracht der aerde, het aerdsche vuer⁽²⁾. Daerentegen schynt *Loke* (Lodeke?) de god van het hemelsch vuer te zyn geweest, en nog heden zeggen de yslanders dat een zwavelachtige damp *Lokas damp is*, en dat de hondstar, *Sirius*, *Lakabrenna* heet⁽³⁾. Men kieze!

(1) *Copia mihi* N.o lxxxj.

(2) WESTENDORP bl. 76, 77, 490.

(3) *Ibid.* bl. 200.

Wat men er van denken moge, het blyft uitgemaekt, dat *by lode* zooveel beduidt als *by den bliksem*, en zich rangschikken mag nevens *donders! donnerwetter! bliksems!* enz.

Als broeders van *bylode* komen voor: *slapperlood, sapperlood* en *sacrellood!* alle geteeld uit den vloek *Sla op u de lode!* volkomen beantwoordende aen de oud-fransche verwensching: *que le male feu t'ardes!* door ROQUEFORT verklaerd met de woorden: *que la foudre, que le feu du ciel vous brulent!* in zyne note op het 350.ste vers van de *Lai de Gugemer*⁽¹⁾:

*Un vix prestre la porte garde,
Maus fus et male flambe l'arde!*

En de uitroeping *wel blikslagers!* zal voorzeker almede tot de zelfde familie t'huis behooren.

Eindelyk, zal ik hier nog byvoegen, dat ook by lagere godheden en kwade geesten gezworen werd, als namelyk by Nikkers (*te duiker!*) by boldergeesten (*by holder te bolder!*) by weerwolven of duivel-katers (*wel duvekaters!*), by drommels of dwergen (*wel drommels!*), en meer dergelyken.

Zoo wy nu te samen trekken wat hier boven is aengetoond, dan mogen wy gerust tot het volgende besluit komen: *MEEST AL onze vloeken en eedelyke beweeringsen of uitroepingen zyn overblyfsels van het heidendom onzer voorvaderen. Deze zwoeren aenvanglyk by de godheden, door hen geëerbiedigd en gevreesd, of wel by zaken hun toegewyd. Toen de godheden verdwenen, en plaets maekten voor den christelyken eeredienst, bleven nogthans de ZAKEN behouden, dat is, men schaemde zich de namen van Thor, Wodin, Freya, uit te spreken, doch men zwoer niet te min by de attributen derzelve, den donder, den bliksem, de ELEMENTEN, enz. Wyders volgt uit al het aengehaelde nog bovendien, dat onze natie zeer naeuw verwant is met de scandinavische.*

Ik acht het overbodig de beteekenis van *vreemde* vloeken

(1) *Poésies de Marie de France*, I. pag. 74, 75.

meer bepaeldelyk tot myn onderwerp te betrekken. Alleen zal ik den Vlamingen te bemerken geven, dat hun spreekwoord: *gy moet zoo veel niet perlesanten!* van den spaenschen eed: *per los santos!* afkomstig is, hebbende de spaensche soldaten, in de 16.e eeuw, tegen de ingezetenen van Belgie wat al te veel deze woorden laten hooren.

Ten slotte zal ik hier nog opgeven, hoe men eertyds in ons land de vloekers en zweerders strafte. Eene ordonnantie des konings van Frankryk, van het jaer 1327, die ook in Vlaenderen schynt toepasselyk geweest te zyn⁽¹⁾, bragt mede, dat de blasphemateur van God en van Onze-lieve-vrouw voor de eerste reize zou gesteld worden op het schavot, om aldaer met slyk en andere vuiligheden (doch zonder scherven of iets dat kwetsen kon) beworpen te worden; voor de tweede reize werden hem d'onderste lippen op twee plaetsen gespletten; voor de derde de opperste lippen, en voor de vierde reize 't geheele kinnebakken. Inzonderheid sprak men zulke straf uit wegens *le vilain serment*, waeronder men, by voorbeeld, begreep: *par le faire dieu! dieu en ait male feste! maugré en ait dieu et sa mere.*

Niet minder streng was het plakkaert gegeven te Brussel den 30 November 1517, gebiedende dat de vloeker de eerste reize eene arbitraire geldboete zoude verbeuren (een derde ten behoeve van den aengever!); voor de tweede reize zou hy geschavotteerd en zyn tong met een yzer doorboord worden; de derde reize moest hy op verschillende plaetsen met roeden gegeeseld, en daarna voor altyd en op poene van de dood uitgebannen zyn. Doch, deze straffen werden, door de latere edicten van den 5 january 1518, den 7 october 1531, den 27 Mei 1596 en den 5 January 1624, eenigerwyze gematigd, en geraekten, naer de behoefte van den tyd, al meer en meer in vergetenheid.

Eecloo.

J.F. WILLEMS.

(1) DAMHOUDER *Practyck crimineel*, Cap. 61. § 9.